

Szeged, avagy a ragyogó pillanatok emléke

Hogy az ember nagyon szerethet egy várost, az közhely. De hogy egy város szeretheti az embert, az talán szokatlan gondolat. Pedig így van, én tudom, hiszen engem Szeged nagyon szeretett. Négy évig biztosan.

Ismerkedés a várossal

Tizenkilenc éves koromig Szegedet csak a térképen láttam. Iskolásként tudtam, hogy az ország déli részén fekszik, a Tisza és a Maros összefolyásánál. Az akkori, '60-as évekbeli gyöngye minőségű sajtófotókról még a fogadalmi templomot, a Dóm teret és talán az íves, fémszerkezetű hidat ismertem. De ez volt minden.

Tizenkilenc évesen érkeztem meg ide először, amikor – előbb írásbeli, aztán szóbeli – felvételi vizsgát tettem a tanárképző főiskolán, amely nem sokkal ezután vette föl az elátkozott szegedi költő, Juhász Gyula nevét.

1972 nyara volt. Úgy emlékszem, aznap ragyogó idő volt, tűzött a Nap, forróság ülte meg a Hősök kapuja környékét. Nagy nyüzsgés volt az akkor Április 4-e sugárútnak nevezett, ma a Boldogasszony nevet viselő nyílegyenes út elején álló főépületben. Sok százan izgultak a folyosókon, termekben. Köztük én is. Talán az akkori nagy izgalom miatt kevés részlet ragadt meg az emlékezetemben az írásbeli felvételiőről.

Zsúfolt folyosón fehér inges, blúzos fiatalok sokasága nyüzsgött, izgult, cigarettázott, beszélgett, könyvet lapozgatott, vagy magába mélyedt. Volt miért izgulni, hiszen például a magyar-történelem szakra tizenkétszeres volt a túljelentkezés. Az egész felvételire úgy gondolok vissza, mint valami tudatosan előidézett káoszra, amelynek én is részese voltam. Aztán egészen jól kijöttem belőle.

A második, a szóbeli forduló helyszíne a Háman Kató utcában, a mai Szent Ferenc utca és

Mátyás tér sarkán álló épületben, a Történettudományi Tanszék terme volt. Itteni szereplésem emléke pontosan él bennem ma is. Nyelvtanból valamilyen mondattani elemzést húztam. Irodalomból azt kérdezték, mit olvastam legutóbb. Beszéljek arról a könyvről. Történelemből Magyarország két világháború közötti külpolitikája volt a tétel. A tanszékvezető, a boldog emlékezetű Nagy István, vastag szemüvege mögül biztatóan nézett rám. Elkezdtem az első világháború végével, a trianoni döntéssel, és mondtam, mondtam. Hihetetlenül sokáig beszéltem. Már az olasz–magyar egyezmény megszületésénél tartottam, de Nagy tanár úr, a későbbi drága jó Nagy Pista, nem mondta, hogy köszönöm, elég. Csak figyelmesen nézett a sokdioptriás lencséken át, mosolygott, bólogatott, és hagyta, hadd mondjam. Valamikor a második világháborúba való hadba lépés táján hangzott el a rég áhított mondat: Köszönöm, elég lesz. És egy mosollyal pecsételte meg a szavait. A felvételi bizottságban üldögélő bajuszos KISZ-titkár is kérdezett valamit, de arra már nem emlékszem, mit.

Érthetetlen, de szinte biztos voltam benne, hogy fölvesznek. Ez egyszerre örömteli és borzongató remény volt. Örömteli, hogy továbbtanulhatok; félelmetes, hiszen ha fölvesznek, a tanulmányok megkezdése előtt tizenegy hónapos, előfelvételi katonai szolgálat vár rám. Augusztusban egy stencilezett papíron megkaptam az értesítést, fölvettek. Röviddel utána a katonai behívóparancs is megérkezett. Szeptember 1-jén bevonultam Hódmezővásárhelyre.

Átutazóban

Az a bizonyos 1972/73-as katonae év akkor csaknem elviselhetetlennek tűnt. Ma már tudom, valóban az volt, csak éppen nem haszontalan. De ez másik történet. Ami idetartozik, hogy

Hódmezővásárhelyről egy Dóc és akkor épp a Sövényháza nevet viselő Ópusztaszer közötti, ritkás erdővel benőtt területre jártunk gyakorlatozni. Ahhoz, hogy Hódmezővásárhelyről ide eljussunk, át kellett haladnunk Szeged északkeleti külvárosán.

Az egy év alatt sokszor átutaztam Szegeden egy khakizöld Csepel teherautó platóján üldögélve vagy épp fázósan kucorogva. Ködös, borongós, szeles, párás őszi reggelek képe van előttem, ahogyan az öreg jármű köhögve igyekszik a Csongrádi sugárúton kifelé a városból. Álmosan, rosszkedvűen, cigarettától pállott szájjal néztem a várost, ami ekkor még idegen volt, szürke, sőt csaknem rideg. Rozoga villamosok zötykölődtek a pesti Nagykörúthoz képest szűk utcákban. Szeged nem a vonzó arcát mutatta felém, nem volt magakellettő, nyájas, de tudtam, hogy bármilyen is, vár rám. Csak ez az egy év teljen el végre!

A katonaság tizenegy hónapja alatt talán kétszer hoztak be bennünket a főiskolára, konzultáció címén. Reggel kimenőruhába vágtuk magunkat, fölültünk a köhögős Csepelre, így jutottunk el a főiskolára. Mindenki a maga szakjának megfelelő órára ülhetett be. Én a főépületi magyar irodalomtudományi tanszék egyik termében találtam magam, ahol Lőrinczy Huba tartott órát, akivel azután már nem volt szerencsém találkozni, mert rövidesen átigazolt a szombathelyi főiskolára.

Drámai volt az élmény. Olyan témákról és olyan szinten folyt az eszmecsere, hogy elhűltem. Hogyan fogok én itt helytállni szerény tudásommal? Ültem a padban, feszengtem a katonaruhában, hiszen az egyenruha roppant idegen volt ebben a közegben. De leginkább azért, merthogy elképzelhetetlennek tartottam, valaha én is bekerülök a tudománynak ebbe a belső vagy inkább felső körébe.

Káprázatos délelőtt

Ez az emlék az agyamban olyan, mintha egyetlen pompás fénykép lenne. Túlexponált, vakító fényvel ragyogó állókép. A szegedi nagyállomás restijében vagyok, a peron felé nyitott széles ajtón át betűz az augusztusi napsütés, állok a pultnál egy korsó sörrel a kezemben, és arra

gondolok: Istenem, de szép az élet! A ragyogó napfény aranszínbe vonja a resti kopott berendezését, a polcon sorakozó üvegeket, a söntés bádoggal fedett pultját, a sörcsap sárgaréz csövévét, a vizesen csillogó korsókat és poharakat. Mint rubin tündököl a konyakok bordója, áttetszőn csillognak a vodkák a pult mögötti polcon. És én ebben a ragyogásban és a kissé pállott kocsmaszagban lassan kortyolom a sört, és repesek a boldogságtól.

Ez a napfényes szegedi délelőtt a leszerelés napja volt, 1973. augusztus 1-je. Letelt a tizenegy hónapos, előfelvételis katonai szolgálat. E nap mámorító reggelén öltöttünk civil ruhát a hódmezővásárhelyi laktanyában, és a ragyogó napsütésben fölültünk a szegedi vonatra a Népkert vasútállomáson. Még csoportban – katonai nyelven szólva: alakzatban – vonultunk ki a kapun, sűrű hurrázások közepette. Aztán néhány tiszt és katonai rendész kíséretében szálltunk föl a vonatra, amely Szegedig vitt bennünket. Itt aztán kísérőink útjára bocsátották a boldog társaságot.

A pesti gyors indulásáig volt még valamennyi idő. Jó néhányan, katonapajtások betódultunk a restibe, és sört ittunk. Én ugyan akkoriban sem szerettem a sört, délelőtt amúgy sem ittam soha alkoholt, de ez kivételes nap volt. A leszerelés napja, amelynek impresszióit máig elevenen őrzi a memóriám. Pontosan emlékszem, ahogyan előző este mindenki megkapta az otthonról küldetett civil ruhát, ahogyan reggel azt magunkra húztuk. Ahogyan intéztük utolsó dolgainkat a laktanyában, és az épületek közötti sétányon végre egy év után nem csak zöld ruhás embereket láttam. Színes volt a laktanya, hangos, boldog fiatal emberek zsongásától. Aztán századonként ki a kapun! Azt a hangulatot, örömet, túlcserdülő érzést ma is a torkomban, az agyamban, a szívemben, a zsigereimben érzem. Csak az út túloldaláig kellett gyalogolni, hiszen ott állt a hódmezővásárhelyi kisállomás, ahol fölszálltunk a szegedi vonatra.

De most itt a ragyogó napfénybe öltözött restiben fölszabadultan markolom a korsó fülét, lassan kortyolom a keserű levet, és leírhatatlanul boldog vagyok. Boldog, mert vége a katonaságnak, és előttem az élet, a jövő, mindaz, ami az Élet.

Ma már tudom azt, amit akkor csak éreztem: előttem van minden lehetőség, szinte csak rajtam múlik, hogyan alakul a sorsom. Azaz mi lesz belőlem. Alakult, ahogy alakult, az lettem, ami lettem: de azt a ragyogó délelőtti félórát a szegedi restiben, sosem feledem. Azt mondják: a boldogság érzete mindig csak egy pillanattal tart. Ha így van, számomra ez volt a boldogság egyik legragyogóbb pillanata.

A négy év első napja

Az ismerkedés néhány napja és az átutazó korszak egy éve után 1973 szeptemberében megkezdődött négyéves szegedi életem. Egy külvárosi – később tudtam meg, felsővárosi – kertés ház egyik szobája volt az albérletem. Ez az első itt töltött nap is napos volt, fényes volt, mintegy megelőlegezve az előttem álló négy esztendő érzéskörét.

Eléggé szűk szoba volt, de mindenből kettő volt benne: két ágy, két szék, két szekrény; csak asztalból egy. Ez masszív kerek asztal volt, olyan módon megnagyobbítva, hogy egy méretes rajztábla volt a tetején. A berendezésből is sejthető, ketten béreltük a szobát, egy mérnökhallgatóval, aki azonban megérkezésem napján még otthon, a békési kisvárosban töltötte a vakáció utolsó napjait.

Tehát megérkeztem Szegedre, az akkor még hepehupás, földes utca kertés házába. A kis kert kész csuda volt, mert csaknem egész területét lécekből ácsolt lugas boltozta be, amelyen óriási szemű, mézédés szőlő termett öszönként. Hatalmas fürtöktől roskadozott a lugas. Ilyen bő termésű szőlőt azóta sem láttam. A kertet zsebkendőnyi helyen sütötte csak a nap, itt néhány zöldségágyás kapott helyet – mind a szőlőnek, mind a zöldségeknek később még szerepük lesz szegedi napjaim során.

Kevés holmimmal hamar berendezkedtem, és azonnal fölfedezőútra keltem. Mivel a várost nem ismertem, találomra indultam el, végül a Mars (akkor Marx) téren kötöttem ki, ahol a várossal való ismerkedésemet a buszállomás büféjében egy korsó sörrel pecsételtem meg.

Élveztem a késő nyári napfényt, a hideg sört, báméskodtam a buszpályaudvaron. Elsétáltam

a Bartók térre, ahol fölfedeztem egy fényképészt, mindjárt csináltattam pár igazolványképet, indexbe, villamosbérletre. Villamosra szálltam, elmentem a vasútállomásra, megvettem az akkor érkezett friss Esti Hírlapot. Végigsétáltam a sugárúton, a Hősök kapuja felé, ismét megnéztem magamnak a tanárképző főiskola főépületét, hogy hova kell jönnöm majd beiratkozni.

Visszatérve hűvös, kertre néző, lugas árnyékolt szűkös albérleti szobámba, ledőltem az egyik ágyra, elővettem Kőrösi Csoma Sándor Buddha élete és tanításai című, épp akkoriban megjelent könyvecskéjét, és késő éjszakáig olvastam.

A négy év többi napja

Az ezután következő négy évről még a benyomások, az emlékképek, a boldog pillanatok pusztá földidézésével is nehéz lenne számot adni. Valószínűleg olyanféle regényfolyam születne, mint Proust műve, Az eltűnt idő nyomában.

Éltem, mint a hetvenes évek elejének többi szegedi diákja, megismertem a tudományokat és a szerelmet. És a diploma mellé megszereztem a boldogság visszahozhatatlan, megismételhetetlen pillanatait. Azokat a pillanatok, amelyeknek elsőjét egy évvel korábban a nagyállomás restijében éltem át. Szeged a következő négy esztendő alatt még sok-sok ilyen ragyogó pillanattal ajándékozott meg.

A katonaság lélekölő esztendeje után Szeged a szabadság megittasultságát jelentette, a szabad diák életformáját keretezte. Szabad voltam, és kötelességtudó; keményen tanultam, de a magam időbeosztása szerint. És azt tanultam, ami egész életemben érdekelt: irodalmat és történelmet.

A tanulás sok-sok próbatétellel is járt. Voltak rémisztő, első pillanatra megtanulhatatlannak hitt tárgyak. Az első félévben nyelvészetből a hangtannal kezdtük, amely ijesztő volt a rengeteg latin szakkifejezésével. Ugyancsak elbizonytalanodtam egy-egy logikaóra után. Álltam a Hősök kapuja alatt, néztem az eldöcögő villamos után, és arra gondoltam, hogy lehet mindez megtanulni. De mondjuk, a verstan sem volt egyszerű az első hetekben. Ugyanazt éreztem a klasszikus

sor- és strófatípusok elemzésekor, mint amikor egy esztendeje még katonaként beültünk az irodalmi szemináriumba. Itt a magas tudományoknak olyan tornya áll előttem, amelynek a legfőbb szintjére – gondoltam akkor – sosem tudok fölkapaszkodni. A ránk váró pszichológiaszigorlat pedig olyan mumus volt, amellyel a kisgyerekeket ijesztgetik.

Szívós tanulás és önfeledt szórakozás, akart és nem akart tapasztalatszerzés és szerelem, az elmélyült gondolatok és a könnyed mámor pillanatai váltakoztak a négy év alatt, sűrűn és kiszámíthatatlanul. Vizsgadrukk és mozi, hosszú könyvtári délutánok és éjszakai házibulik, rengeteg önfeledt olvasás és csak ifjúként átélethető élmények... Ezeket mind-mind Szeged adta. Ha a boldogság megőrzött pillanatait földízelem, ezeknek a helyszíne csaknem kivétel nélkül Szeged.

Szeged, ahol első hallásra számomra furán, ő-ző dialektusban beszéltek, és ahol mindig süttött a nap. Szeged, ahol a hétvégére hazautazó évfolyamtársak menzajegyével meleg ételt ettem vasárnap. Ahol a megkapott ösztöndíjat a főiskola főépületével szemben található diákbisztróban, a „Béke tanszéken” azonmód elkezdtek elkölteni. Ahol éjjel 11-kor pompás pacalpörköltet tunkoltunk kenyérral a Felsővárosi Kocsmában. Ahol éjszakai műszakban dolgoztunk a konzervgyárban a zsebpénz kiegészítése végett. Ahol a Somogyi-könyvtárnak ama kézikönyvtári polcain böngésztem, amelynek még Móra Ferenc igazgató úr támaszkodott világos öltönyében egy ismert fotográfián. A Tisza-parti sétány a Sellő ház előtt; az Aradi vértanúk tere, ahol délutánonként sokszor egyetemisták fociztak; a gyakorló általános iskola udvara, ahol mi kosárlabdáztunk, hogy a meccs végén a vesztes csapat fizesse a győztes fröccseit a „Békében”. Félelmetes szigorlatok és hatalmas mázlival abszolváltságok; remek tanárok és kevésbé remek; rengeteg olvasás, hajnalba nyúló beszélgetések politikáról és világmegváltásról. Andalgó séták a múzeum előtti parkban, ücsörgés ugyanott egy padon, és kettesben bámulni a szökőkút váltakozó színes fényeit. Reggeli loholás a villamosmegállóba és éjszakai kószálások. Hónap végén az utolsó fillérek újraszámolása. Amikor már csak egy fél kiló kenyérre futotta, és az albérleti kert ágyásából kihúzgált zöldhagymát ettem hozzá. A ritka pénz-

bőség, amelynek a kocsmák és a könyvesboltok hamar véget vetettek. Barátságok és szerelmek, komoly férfibeszélgetések és felszínes csacso-gások. És nagy tervek, ábrándok tudós életpályáról, íróságról, talán karrierről is.

Sosem feledem a téli hajnalt, amikor egy lánynyal kézen fogva botorkáltunk a nagy hóban, a külvárosi utcában, vagy épp a sejtelmes, ígéretes hangulatú meleg estét a parkban. A nagy olvasások, a nagy fölismerések intellektuális pillanatait, a Dugonics téri borozóban végigvitázott órák inspiráltságát, izgalmát, a másik érveivel szembeni okos argumentálást vagy felszínes feleselést. Az ágyon végigfekve a vaskos könyv fölötti melázást, és hallom, ahogy a konyhában szobátársam odakészíti a kotyogóba a kávé. Istenem, Szeged! Langyos tavaszi naplemente a Tiszaparton, mámoros éjszakai botorkálás a Dóm téren, friss reggeli sietség a Csongrádi sugárúton, sörözéssel összekötött strandolás Újszegeden, átvitázott este valamelyik diákkocsmában, egy búcsúpohár a záróra előtt a Béke tanszéken... Barátságok és szerelmek emléke, elmélyült olvasások, nagy nevetések és izgalmak emléke. Ezek azok a pillanatok, amelyek feledhetetlenek, és amelyek összeadják a boldogságról alkotott tudásom.

Ugyan az életem akkori folyását alapvetően a főiskola – a maga követelményeivel, tanrendjével, tanáraival – határozta meg, de ezt az 1973–1977 közötti négyévnyi életet Szeged keretezte. És nem egyszerűen a helyszíne volt ennek a négy évnek, de ittlétem atmoszféráját, hangulatát és sok tekintetben szellemi tartalmát is meghatározta például az akkor olvasott Juhász Gyula-, Móra Ferenc-, Tömörkény-, József Attila- vagy Radnóti-olvasmányok révén. Ahogyan a város neve egyből földízei Szent-Györgyi Albert vagy a szegedi fiatalok körének arcait. Az, hogy olyan emberré formálódtam, olyan szellemmé eszmélkedtem, amilyen lettem – abban Szegednek nagyon nagy szerepe volt.

Summázat

A hódmezővásárhelyi kaszárnya volt a durva férfivá avatás kemény éve, Szeged az okos fölnevelés négy esztendejét adta. Szeretettel,

szelíden nevelt a város, és megtanított mindenre, ami egy férfi életében nélkülözhetetlen. Szépen nevelt, miközben nehézségeket állított elém, olykor egészen magasra téve a mércét, máskor dédelgetett, dajkált, segített és súgott nekem. Az én Szegedem megtanított arra, hogyan lehet(ne) szépen élni. Mégis egyik legnagyobb adománya

az a tanítás volt, hogy ne csak utólag, nosztalgiával emlékezve értékeljem az egykor rám tört örömet, a boldog pillanatot, de az átélés egyidejűségében, a pillanat mámorában is. Így, a jelen pillanatait akkor és ott élvezve éltünk egymással négy esztendőn át Szegeddel. Adhat-e ennél többet egy hely, egy város?

Redők